
Duchovní cesty

كِبْرِيَا

LUBOŠ
KROPÁČEK

VYŠEHRA D

PRAHA 2015

Na obálce použito iluminace z osmanského rukopisu životopisu Proroka
Muhammada z r. 1594. Proroka se umělec neodvážil vypodobnit.
Za ním jedou Abú Bakr a Alí.

Na zadní straně mešita káhirske univerzity al-Azhar.

©
Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.,
2015
ISBN 978-80-7429-598-0

O B S A H

7	-----	ÚVODEM
9	-----	I. VZNIK ISLÁMU
11	-----	Muhammad
25	-----	Pravověrní chalífové a kořeny schizmatu
28	-----	II. KORÁN
29	-----	Kanonická redakce
34	-----	Exegeze (tafsír)
47	-----	III. SUNNA, ISLÁMSKÁ TRADICE
58	-----	IV. VĚROUKA
60	-----	Tříbení teologického dogmatu
76	-----	Dějiny profecie
82	-----	Eschatologie
86	-----	O andělech a démonech
91	-----	V. POVINNOSTI VŮČI BOHU: PĚT PILÍŘŮ
92	-----	Šaháda
93	-----	Tahára
96	-----	Modlitba
104	-----	Zakát
107	-----	Půst
110	-----	Hadždž
114	-----	Džihád
117	-----	VI. PRÁVO
119	-----	Vývoj fiqhu
123	-----	Právní kvalifikace osob, činů a platnosti úkonů
127	-----	Rodinné právo
132	-----	Dědické právo a nadace
133	-----	Trestní právo
135	-----	Některé další zákazy a právní normy
138	-----	Státní moc
144	-----	Právní reformy a soudobý fiqh
147	-----	VII. ETIKA
155	-----	VIII. MYSTIKA
155	-----	Od askeze k teosofii a poezii
164	-----	Témata a tendence
168	-----	Taríqy
173	-----	Na cestě k dnešku

177	-----	IX. SEKTY
178	-----	Cháridža
180	-----	Ší'a
191	-----	Ismá'ílíja
196	-----	Extrémisté (ghulát)
197	-----	Drúzové
200	-----	Jazídíja
201	-----	Šejchismus, bábismus, bahá'ismus
205	-----	Ahmadíja
208	-----	X. PŘÍZNAKY STAGNACE
220	-----	XI. NĚKTERÉ REÁLIE
220	-----	Kalendář
221	-----	Náboženské svátky a významné dny
223	-----	Chvalořečná rčení
223	-----	Mešita (masdžid)
224	-----	Duchovenstvo
227	-----	XII. ISLÁM A KŘESŤANSTVÍ
228	-----	Islámský pohled
238	-----	Proměny pohledu z křesťanské strany
245	-----	Nové podoby soužití a snahy o dialog
257	-----	XIII. ISLÁM DVACÁTÉHO STOLETÍ
273	-----	Obrazová příloha
291	-----	Poznámka k přepisu arabských slov
292	-----	Poznámky k bibliografii
295	-----	Jmenný rejstřík
302	-----	Rejstřík islámských termínů

NAŠE KNIHA VYCHÁZÍ JIŽ V 6. VYDÁNÍ

a autor i nakladatelství neskrývají potěšení z jejího čtenářského úspěchu. Našla si cestu do městských, školních i farních knihoven a do diskusí na fakultách, na svém poli pomáhá porozumět základům významné světové kultury. Je to citlivé a důležité poslání. K islámu se dnes hlásí půldruhé miliardy našich současníků. Vedle početního růstu však v muslimských společnostech pozorujeme rostoucí polarizaci, stoupá vzdělanost, ale i neklid, islám je porůznu využíván i zneužíván jako politická, nejednou militantní ideologie, směřující k extremistickým postojům a střetům v domácím prostředí i v černobíle viděném světě. Takové přístupy ovšem nepředstavují hlavní proud, pokojně zbožní stejně jako sekulárně a smířlivě smýšlející muslimové je odmítají. Existují také snahy o humánní reformy. Je na nás, abychom vůči islámu nepodlehli paušálnímu vyhocování vztahu „my“ a „oni“ a snažili se o dorozumění v duchu nepochybných společně sdílených hodnot a aspirací s lidmi dobré vůle.

Jako protilek proti předsudkům a zaslepujícím obavám může nejlépe prospět lepší poznání z obou stran. O to se naše Duchovní cesty snažily již od své první podoby před více než 20 lety. Nabízejí trvale platné informace o islámské víře a zbožnosti a o kultuře, která se na těchto základech v menších i větších obměnách rozšířila světem. Kniha pomáhá pochopit historické a duchovní zázemí existující nejednoty: přijímané, nebo odmítané plurality náboženského života, právních norem a lidové

religiozity. A také kořenů a širšího kontextu motivací a rétoriky neklidu, k jehož faktorům je počítán islám.

V nynějším vydání byl vlastní text jako vodítko k porozumění dalším, širším souvislostem ponechán beze změny. Podstatně však byla aktualizována bibliografie. Nechybí upozornění na kvalitní informace dostupné online, s vědomím, že velmi mnoho příspěvků na webu bohužel takto hodnotit nelze. Provedený výběr tištěných titulů dává přednost knihám vydaným v posledních letech v češtině. Jsou nově uspořádány tak, aby ukázaly do oblastí nejvíce vtahovaných do současných diskusí, jako právo šarí'a, islám v Evropě nebo fundamentalisty znevažovaný sufismus. Nechybí ani knihy kritické. Z nepřeborného bohatství cizojazyčných monografií uvádíme jen několik málo titulů, naznačujících kratičkou anotací jejich osobitý přínos.

V Praze v červnu 2015

L. K.

ŠIROKOU, VŠE ZAHHRNUJÍCÍ PŘEDSTAVU

Bohem určeného řádu člení muslimští právníci do tematických okruhů vztahů člověka k Bohu (*'ibádát*) a vzájemných vztahů mezi lidmi (*mu'ámalát*). Ve vztazích *'ibádát* jde převážně o náboženské povinnosti v užším slova smyslu, o vlastní kult. Zásadní význam zde má pět povinností, které muslimské učení souhrnně označuje za pět sloupů nebo pilířů náboženství – *arkán ad-dín*. V souladu s tradicí se dodnes pokládají za nejpodstatnější znaky příslušnosti k islámu. Tvoří je: vyznání víry (*šaháda*), modlitba (*salát*), náboženská daň (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*sawm*) a pouť do Mekky (*hadždž*).

Prorok řekl: Islám se zakládá na pěti prvcích: vyznání víry, to znamená dosvědčení, že není božstva kromě Boha a že Muhammad je Jeho Posel, konání modlitby, placení zakátu, půstu v měsíci ramadánu a pouti do Mekky.

ze sbírky Buchářiho

V právnických knihách se celý okruh *'ibádát* zpravidla probírá hned na počátku a jednotlivým „pilířovým“ povinnostem jsou věnovány samostatné rozsáhlé kapitoly. Namísto obsahu víry, který je předmětem teologie, právní kompendia však rozebírají zpravidla nejprve pojem rituální čistoty *tahára*. Dále pak následují *salát*, *zakát*, *sawm* a *hadždž*. Navíc se do tohoto souboru často připojuje ještě svátý boj (*džihád*).

Termín znamená „svědectví“ nebo „dosvědčení“, v moderní arabštině také „vysvědčení“ nebo „certifikát“; ve specifickém náboženském významu pak „vyznání víry“. Islámská šaháda zní: *Ašhadu an lá iláha illá 'lláh wa Muhammadan rasúlu 'lláh.*“ Vyznávám, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží.“

Toto krátké vyznání svou první částí řadí islám k monoteistickým náboženstvím a dále poukazuje na Muhammadovo prorocké poslání, čímž zahrnuje víru ve zjevený Korán. Chce-li se nevěřící stát muslimem, musí pronést šahádu. V současné praxi konvertita šahádu pronáší zpravidla před významným islámským činitelem, jakým je například šejch al-Azharu, muslimský státník nebo místní hodnostář. Stačí však pronést šahádu před dvěma svědky a pořídit úřední zápis. Při tom je samozřejmě důležitá upřímnost a poctivost záměru.

Tento pilíř má několik stránek. Za prvé, osoba, která pronáší šahádu, bude Bohem vyslyšena a odměněna jenom tehdy, jestliže chápe pravdu tohoto výroku a opakuje jej s porozuměním a opravdovou upřímností. Pokud by šahádu vyslovoval pokrytec, věřící pevně jinak, nebude u Boha pokládán za věřícího a nebude ani uchráněn trestu na onom světě. Ještě horší než takovéto skryté pokrytectví je odporné novotaření (*bid'a*)...

z knihy KITÁB USÚL AD-DÍN (O základech náboženství) Abdalqáhira al-Baghdádího (z. 1037)

Povinnost vyznávat víru plní příslušník muslimské obce při každodenních modlitbách, které šahádu vždy obsahují jako výraznou část. V širším smyslu vyznává svou víru též tím, že za ni bojuje a je připraven položit za ni i život. V takovém případě je s úctou připomínán jako *šahíd*, mučedník či padlý hrdina, etymologicky doslova „svědek“. (Stejnou řeckou etymologii má církevně latinské *martyr*, užívané o křesťanských mučednících.) V moderní době se uctívým *šahíd*, pl. *šuhadá'*, označují všichni, kdo položí život za ušlechtilou věc, například v národně osvobozeneckém boji.

Bohatě strukturovaný obsah víry (*imán*), k níž se muslim hlásí a kterou v plnosti předpokládá šaháda, není již věcí právní vědy, ale dogmatické teologie.

Islám příkládá velkou závažnost čistotě, jejíž pojetí islámští právníci (podobně jako Mojžíšův Leviticus) rozebírají zevrubně až do drobnohledných podrobností. Jde o čistotu tělesnou, morální a rituální v jediném celku. Muhammad ji podle hodnověrného hadíthu označoval za polovinu víry. Tahára není sice jedním z pilířů, tvoří však důležitý předpoklad platnosti modlitby a hadždže.

Opakem čistoty je poskvrnění, které se z teologického pohledu dělí na hmotné a mentální, a z pohledu práva, prakticky závažnějšího, na věcné a náboženské, nebo na těžké (*džanába*) a lehké (*hadath*). K těžkému znečištění dochází jakýmkoliv pohlavním stykem a vůbec vyměšováním spermatu, u ženy je působí také menstruace a šestinedělí.

Á'iša řekla: „Prorok – ať mu Bůh žehná a dá mu mír – se mi opíral o klín, přestože jsem měla měsíčky, a potom přednášel Korán. Já zas, přestože jsem měla měsíčky, jsem Poslu Božímu čechrala vlasy.“

ze sbírky Buchárího (islámské právo je zde méně přísné než starozákonní očišťovací řády – srv. Lv 15:19)

Lehké znečištění přivodí dotyk nečisté věci (*nadžis*, opak od „čistého“ *táhir*). Takovéto nečisté, poskvřňující věci jsou víno a lihoviny, nečistá zvířata (vepři, psi), zdechliny (*majta*; každé zvíře, které nebylo náležitě usmrceno, mimo ryby a hmyz), krev, hnís, zvratky a výkaly (ale nikoli slzy, pot nebo hlen) a mléko nejedlých zvířat. Některé právní školy tento výčet poněkud pozměňují. Například podle Abú Hanífy lihoviny nejsou nadžis. Šíité naopak k výčtu přidávají mrtvá lidská těla a nevěřící. Obecně platí, že člověk se znečišťuje také konáním potřeby, spánkem, omdlením, dotykem osoby opačného pohlaví a dotykem pohlavních orgánů.

Ve stavu lehkého znečištění není věřícím dovoleno se modlit, konat *tawáf* kolem Ka'by a dotýkat se Koránu. Ve stavu džanáby není přípustné ani se zdržovat v mešitě nebo přednášet Korán.

Stav znečištění se odstraňuje očistným omytím, které je podle závažnosti poskvrnění rovněž dvojího druhu. Těžké znečištění odstraní jen *ghusl*, tj. úplné vykoupání nebo omytí celého těla s vypláchnutím úst a nozder. Hadath lze odstranit částečným omytím (*wudú'*, *tawaddu'*). Očišťování se opírá přímo o autoritu koránského textu.

Vy, kteří věříte! Když se chystáte k modlitbě, umyjte si obličej své i ruce své až k loktům a otřete si hlavy své a nohy své až ke kotníkům! A jste-li potřísněni, očistěte se! Jste-li nemocni nebo na cestách či přišel-li někdo z vás ze záchodu anebo jste měli styk s ženami – a nenaleznete-li vodu – omývejte se dobrým jemným pískem a otřete si jím obličej své i ruce své; Bůh vám nechce působit žádné nesnáze, nýbrž vás chce očistit a dovršit tak dobrodiní Svě vůči vám – snad mu budete vděční!

(5:6)

V praxi jsou mešity vybaveny umývárny, aby si věřící před modlitbou mohl umýt tvář, hlavu, ruce i nohy. Postup wudú'u se v podrobnostech liší podle předpisů jednotlivých právních škol a muslim se mu naučí jako pevnému životnímu návyku.

Voda platí za čistou a očišťující, jde-li o vodu tekoucí, anebo – v jiných případech – pokud se nezměnila její barva, chuť a vůně. Podle konkrétních podmínek právníci vypracovali další složitá pravidla.

Očištění je přípustné, provádí-li se čistou vodou, to jest dešťovou, pramenitou, studniční, říční nebo mořskou. Také tehdy, jestliže se voda pozmění v některých vnějších vlastnostech přidáním například prachu, šafránu, sody, mýdla, nebo jestliže nějaký čas stála v nádobě. Nikoli však vodou, která změnila svou povahu množstvím napadaného listí nebo jiné látky, silné nebo hojné do té míry, že převládne. Nikoli také vodou pozměněnou vařením jako sirupem, octem, růžovou vodou, vývarem nebo omáčkou. Ne také malým množstvím vody, do níž spadla nějaká nečistota, nejde-li o kaluž po prudkých deštích. Velkým množstvím vody je však možné se očistit i tehdy, je-li trochu znečištěna. Velké množství se určí tak, že nečistá strana se nerozvíří, nabere-li z čisté strany. Malé množství je takové, že se rozvíří všechna tekutina. Vodní jímka musí být tedy velká alespoň desetkrát deset loktů a hluboká tak, že bahno ze dna nelze vybrat rukou. Pak se rovná vodě tekoucí, což je voda, jež může odpavit stéblo.

Abú Bakr Effendi (19. století), z příručky pro jihoafrické muslimy

Když není po ruce voda, jako například v poušti, anebo při poraněních, kdy by voda mohla uškodit, provádí se podle koránského pokynu očista jemným pískem nebo prachem (*tajammum*). Věřící si jím zpravidla jen krátce přetře obličej a pak ruce až po loket.

Očista se nemá omezovat jen na fyzickou stránku, ale musí jí předcházet zbožné předsevzetí (*níjaj*) a doprovázet ji myšlenky na Boha. Podle teologického výkladu tak má jít zároveň o očistu srdce a ducha.

كيفية الوضوء

٢- اتمضمض ثلاثاً

١- فويت الوضوء ، بسم الله الرحمن الرحيم
فاغسل يديه إلى الرسغين

٣- استنشق ثلاثاً   ٤- اغسل وجهي ثلاثاً   ٥- اغسل يدي مع المرفقين

٦- أمتع رُبع الرأس   ٧- أمتع أذني مرة   ٨- اغسل رجلي مع الكعبين

— ٦ —

Jak se omývat před modlitbou (z knížky islámské výchovy pro arabské žáky)

Modlitba (*salát*; persky a turecky *namáz*) představuje hlavní, každodenní kultovní povinnost muslima a vedle obřadů hadždže vlastně jedinou závaznou podobu islámské bohoslužby. Jako pokorný, čistě bohobojný projev nemůže být spojována se snahou vyprosit si od Boha cokoli jiného než správné vedení. Prosebnou modlitbu, bližší křesťanskému pojetí, islám označuje termínem *du'á*. Ta je projevem čistě soukromým a není vázána žádnými předpisy. Zvláštní případy soukromé zbožnosti, tj. další modlitby nad závaznou normu (*wird*, *hizb*, *dhikr* aj.), byly po staletí upravovány předpisy mystických řádů a bratrstev. Závaznou povinnost vůči Bohu představuje pouze modlitba *salát*, kterou je třeba vykonávat podle tradice a bez ohledu na místo a národnost věřících vždy jen v arabštině. V této kapitole se budeme zabývat pouze tímto významným pilířem islámu.

V Koránu se sice o modlitbě *salát* hovoří nejednou, a to v různých souvislostech, její charakteristická podoba se však ustavila a uchovala především tradicí, vycházející z praxe Muhammadovy obce, později kodifikované právníky. Náležitosti modlitby tvoří velmi podstatnou část celé soustavy *'ibádát*. Jsou přísně závazné pro každého muslima, který dosáhl dospělosti (*báligh*) a je duševně zdravý (*'áqil*). Pro nemocné se počítá jednak se snazší variantou pohybů podle zdravotního stavu, jednak s dočasným prominutím povinnosti za pozdější náhradu (*qadá'*) po uzdravení.

Modlitba je platná jenom tehdy, jsou-li splněny stanovené podmínky (*šurút*): čistota těla, čistota místa a šatu, náležitě odění, zaujetí správného modlitebního směru, znalost modlitebních časů a zbožné předsevzetí.

Pojem čistoty – *tahára* – byl již vyložen. Modlitbu věřící koná zásadně bez obuvi a jeho šat se pokládá za čistý, když nepřišel do styku s ničím posvrňujícím. Také místo platí za čisté, je-li suché a neposvrněné. Modlitbu není nutné konat v mešitě, kde jsou tyto podmínky samozřejmě zabezpečeny, ale je možné modlit se i v bytě nebo kdekoli jinde. V moderní době jsou továrny, kanceláře, letiště i jiná veřejná místa zpravidla vybavena modlitebnami se zvýšeným prahem, který věřící překračuje vždy již vyzutý. Často se také používá modlitebních koberečků, modláků (*sadždžáda*) v ustálené velikosti klečící postavy,

na nichž bývá zobrazen modlitební výklenek (*mihráb*). K témuž účelu lze také použít rohože nebo čisté látky.

Náležitým oděním se rozumí zakrytí stydkých míst (*satr al-'awra*). Stydkými místy je u mužů vše mezi pupkem a koleny. Ženy musí mít zakryto celé tělo kromě obličeje a rukou od zápěstí. Tímto předpisem je vlastně dána i norma, nakolik má žena chodit zahalena před cizími muži. Má mít vždy zakryty vlasy; závoj přes obličej však klasické právní normy nevyžadují a mnoho moderních muslimských autorů zdůrazňuje, že jde o škodlivý zvyk z doby úpadku.

Důležitou podmínku představuje požadavek být při modlitbě obrácen směrem k Mekce (*istiqbál al-qibla*). Zatímco židé se modlí ve směru k Jeruzalému a esejci a některé staré křesťanské skupiny se modlili směrem k východu, Muhammad asi sedmáct měsíců po hidžře změnil modlitební směr (*qibla*) z dřívější orientace k Jeruzalému na směr k Mekce, podle tradice v duchu praxe Ibráhímovy. Směr k Mekce je v mešitách vyznačen výklenkem, nazývaným *mihráb*. Při cestách měl vždy pro určení správného modlitebního směru velký význam kompas, jemuž se podle této funkce v islámských jazycích dostalo někdy i jména (persky *qible-namá*).

Modlitební časy (*awqát, mawáqít*) jsou sice naznačovány již v Koránu, nicméně přesný počet denních modliteb a jejich časové určení byly zřejmě závazně stanoveny až za pravověrných chalífů. Podle sunnitských právních škol je věřící povinen modlit se pětkrát denně. První je modlitba za úsvitu (*salát al-fadžr, salát as-subh*), v poledne následuje *salát az-zuhr*, odpoledne uprostřed mezi polednem a západem slunce *salát al-'asr*, při západu slunce *salát al-maghrib* a v noci po vyhasnutí posledních červánků *salát al-'išá'*. Časem modlitby se rozumí doba od chvíle, kdy nastala povinnost, až do chvíle, kdy začíná povinnost modlitby následující. Jestliže věřící modlitbu ve stanoveném čase zanedbá, je povinen ji dodatečně nahradit (*qadá'*). Počátek modlitebního času oznamuje muezzin voláním *adhánu*. V moderní době je *adhán* vysílán také rozhlasem a televizí. Modlitební časy jsou podle astronomických propočtů sestaveny do kalendářních tabulek, jež jsou běžně k dispozici v mešitách i na trhu. Denní tisk islámských zemí publikuje průběžně pokyny o modlitebních časech na daný den. Před ranní modlitbou *fadžr* uvádí někdy ještě předsunutý čas před úsvitem pro další modlitbu *salát aš-surúq*.

Voláním v modlitbě se islám odlišil od znamení dávaných rohy, dřevěnými nástroji nebo zvony v jiných náboženských pospolitostech. Prvním muezzinem ustavil Prorok v Medíně věrného černochoa Bilála. Adhán v klasickém pojetí volá muezzin z ochozu minaretu. Dnes se často používá moderních ampliónů a dosti často i nahrávky namísto přímého, autentického volání. Hlasově kultivované, melodicky vytříbené volání adhánu patří neodmyslitelně ke koloritu měst islámského Východu.

Alláhu akbar (4 x). Ašhadu an lá iláha illá 'lláh (2 x). Ašhadu anna Muhammadan rasúlu 'lláh (2 x). Hajja 'ala 's-salát (2 x). Hajja 'ala 'l-faláh (2 x). Alláhu akbar (2 x). Lá iláha illá 'lláh (1 x).

Bůh je převeliký. Vyznávám, že není božstva kromě Boha. Vyznávám, že Muhammad je posel Boží. Vzhůru k modlitbě! Vzhůru k blahodárnému činu! Bůh je převeliký. Není božstva kromě Boha.

Při ranním adhánu se přidává ještě *As-salát chajrun mina 'n-nawm* „Modlitba je lepší než spánek“. Šíité přidávají po vyznání Muhammadovy profecie ještě eulogii Alího: „Vyznávám, že kníže věřících Alí je přítel Boží“. A dodávají také: *Hajja 'alá chajri 'l-'amal!* „Vzhůru k nejlepšímu dílu!“

Adhán vyvolaný z minaretu se pak opakuje ještě uvnitř mešity bezprostředně před započítáním modlitby. Věřící, kteří se přišli modlit do džámí'u nebo mešity, se seřadí do řad tváří k Mekce, muži vpředu, ženy buď ve zvláštní části nebo vzadu. Před mihrábem stojí imám, který kolektivní modlitbu řídí.

Vlastní modlitba se skládá ze dvou částí: povinného *fardu* a zvyklostní *sunny*. Obě části zní stejně. V džámí'u se fard modlí všichni společně, sunnu každý sám pro sebe. Modlitba tvoří jednotu duchovního obsahu a tělesných pohybů. Jednotlivé právní školy se v podrobnostech poněkud odlišují. Pohybová skladba sestává ze stání, sklonění s dlaněmi u kolen, opětovného napřímení, padnutí na tvář, tj. prostrace (*sudžúd*), a posezu klečmo na patách s rukama na stehnech (*džulús*), po němž následuje další prostrace. Celá část od sklonění po druhý *sudžúd* se nazývá *rak'a*. Modlitbě musí bezprostředně předcházet předsevzetí (*níja*), při němž věřící vyslovuje v duchu záměr vykonat modlitbu a předeem určí i počet *rak'*.

Podle hanafíjské školy věřící zahajuje modlitbu ve vzpřímeném postoji s palci za ušima *takbírem*: *Alláhu akbar!* Od této chvíle se ocitá ve stavu zasvěcení (*ihrám*) a musí se již plně soustředit jen na modlitbu.

٩- اركع حكيمًا وأقول:
سبحان ربّي الأعلى (ثلاثًا)

١٠- اعتدل قائمًا وأقول:
سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ

١١- أجلس معتدلًا وأقول:
الله أكبر، ثم أقرأ
الشَّهَدَ

١٢- أجلس معتدلًا وأقول:
سبحان ربّي الأعلى (ثلاثًا)

١٣- أجلس معتدلًا وأقول:
الله أكبر

١٤- أجلس معتدلًا وأقول:
الله أكبر

١٥- أجلس معتدلًا وأقول:
الله أكبر

١٦- أجلس معتدلًا وأقول:
الله أكبر

Kdyby se otočil, promluvil apod., modlitba by ztratila platnost. Dále pak se složenýma rukama před tělem pronáší formule chvály Boží a přechází k recitaci Fátihy. V mešitě Fátiha zaznívá nahlas, kolektivně. Následují další, libovolné recitace z Koránu. Při sklonění věřící znovu chvalořečí Bohu, při opětovném vzpřímení pronáší větu „Bůh slyší toho, kdo ho chválí“.

Následuje pokleknutí a prostrace, při níž se věřící dvakrát dotkne čelem země. Při každém sklonění opakuje Alláhu akbar a chvalořečení. Počet rak' fardu a sunny se liší podle jednotlivých právních škol; nejkratší bývá u ranní modlitby (po dvou rak'ách), u modlitby maghrib činí fard tři rak'y, u ostatních čtyři. V závěrečné části modlitby v pozici džulús věřící znovu chválí Boha a připojuje také slova chvály Proroka a vyznání víry. Zcela na závěr se obrací ke spoluvěřícím napravo a pak nalevo s pozdravem: *As-salámu 'ailajkum wa-rahmatu 'lláh* „Mír s vámi a milosrdenství Boží“. Tím končí stav ihrámu a celá modlitba. (Tento úkon připomíná katolické mešní pozdravení pokoje.)

Modlitba žen se v některých gestech liší, například namísto palců za ušima kladou ruce na prsa. Nemocní a mrzáci mohou celou modlitbu konat podle svého stavu vsedě nebo vleže.

Podrobné právní předpisy počítají s možností zkrácených variant modlitby na cestách (modlitba cestujícího *salát al-musáfir* zkrácená jen na dvě rak'y nebo spojující dvě denní modlitby v jedinou) nebo ve válce (modlitba strachu *salát al-chawf*, kdy se vojáci mohou modlit střídavě).

Abduláh ibn Umar řekl: Zúčastnil jsem se s Prorokem tažení v Nadždu. Když jsme narazili na nepřítele, seřadili jsme se do bojového útvaru. V té chvíli Posel Boží povstal, aby řídil modlitbu. Někteří z nás se modlili spolu s ním, zatímco druzí stáli ostražitě tváří tvář proti nepříteli. Posel Boží a ti, kdo se modlili s ním, vykonali jednu rak'u se dvěma prostracemi a potom se tato celá skupina postavila na místa těch, kteří se dosud nemodlili. S těmi rovněž se Prorok pomodlil jednu rak'u s dvojítm padnutím na tvář a se závěrečným pozdravem. Potom věřící vstali a ještě se jednotlivě pomodlili jednu rak'u se dvěma prostracemi.

ze sbírky Buchářího

Kromě pěti denních modliteb byly již za Muhammadova života oblíbeným projevem zbožnosti další, dobrovolné modlitby, konané podle určitých zvyklostí v noci nebo ráno. Pozdější právní literatura tu rozlišuje několik typů, mimo jiné podle toho, zda počet rak' je sudý nebo lichý.

Zvláštní význam má páteční polední modlitba *salát al-džum'a*. Věřící se ji modlí společně v džámi'ú, účastní se povinně všichni dospělí zdraví muži. Napřed se každý pomodlí dvě rak'y sunny, potom vystoupí na kazatelnu (*minbar*) kazatel (*chatíb*) a pronese kázání (*chutba*) o dvou částech. První obsahuje náboženské, právní a etické úvahy a poučení, proložené citacemi z Koránu, druhá chvalořečí Bohu, Proroku, jeho rodu, druhům a následovníkům. V závěru bývá vyslovena prosba za hlavu státu a celou obec. Po *chutbě* je zopakován *adhán* a potom se věřící, seřazení za *imámem*, pomodlí dvě rak'y fardu. Páteční modlitba byla a zůstává i významnou politickou událostí. V muslimských zemích se dnes *chutba* a modlitba z významného džámi'ú každý pátek přenášejí televizí. Političtí představitelé dbají na to, aby se jí příležitostně na veřejnosti účastnili.

Páteční modlitbu připomíná modlitba o obou svátcích (*salát al-'idajn*), tj. o velkém svátku v měsíci *dhú-l-hidždža* a malém svátku na závěr *ramadánu*. Nepředchází ji *adhán*. Koná se zpravidla ve sváteční den ráno ve shromáždění věřících, podle možnosti na volném prostranství. Skládá se ze dvou rak', po nichž následuje *chutba*.

Zvláštní místo v liturgických zvyklostech má pohřební modlitba *salát al-džanáza*, která vlastně není modlitbou pilířového typu, ale prosbou za zesnulého. Celá se koná vestoje pod širým nebem. Tělo zesnulého v truhle je umístěno tak, aby pravou rukou směřovalo ke *qible*. U zesnulého stojí *imám*, dále v řadách účastníci *pohřbu*. *Imám* pronese níju a celkem čtyřikrát *takbír* (tj. zvolání *Alláhu akbar!*) s pozdviženými rukama, s dlaněmi obrácenými vzhůru. Při prvním *takbíru* recituje *Fátihu*, při druhém *chvály Proroka*, dále *pronáší du'á'* za zesnulého a *du'á'* za účastníky obřadu. Na závěr se všichni zdraví pozdravením *pokoje*.

Bože, promiň našim živým a našim zesnulým, těm, kdo jsou přítomni, i kdo jsou nepřítomni, mladým z nás i starým, mužům i ženám. Bože, těm z nás, jimž dopřáváš života, dopřej žít v islámu, a těm, jimž dáváš umřít, dej umřít v islámu. Bože, nezbavuj nás jeho odměny a nestíhej nás. Odpusť mu, Bože, a buď mu milostivý, uchovej jej a promiň mu, vyzdvihni jeho hrob a rozšiř mu vstupní cestu, omyj jej vodou a sněhem a vyleč a očišť jej od chyb, tak jako se bílá látka očisťuje od nedokonalostí.

z lidových modlitebních příruček

Běžným projevem úcty k zesnulým je recitace *Fátihy* s rukama mírně pozvednutýma, dlaněmi obrácenýma vzhůru. Tak třeba prokazují

i muslimští státníci úctu před hroby neznámého vojína apod. Jiným, kolektivním pietním projevem je veřejná modlitba za nepřítomné, *salát al-ghá'ib*, na příklad za padlé účastníky palestinského lidového povstání.

Klasické islámské právo zná celou řadu zvláštních modlitebních obřadů, konaných navyklym způsobem při mimořádných příležitostech. Takovými jsou například modlitba za déšť, modlitba při zatmění slunce nebo měsíce, modlitba při toužebném přání (*salát al-hádža*), modlitba před prosbou o dobré vnuknutí, nebo noční modlitba s přestávkami (*salát at-taráwih*), kterou se věřící mohou modlit v ramadánových nocích.

Zatímco evropský sociologický přístup k islámské modlitbě, představující tak výraznou součást životního rytmu a soudržnosti muslimské obce, zdůrazňuje sociálně integrační funkci tohoto prominentního pilíře náboženství, muslimská tradice klade důraz spíše na očištnou funkci pro jednotlivce.

Modlitba je jako proud svěží vody, plynoucí přede dveřmi každého z nás. Pětkrát denně se do ní noří. Myslíte, že pak ještě zbude něco z jeho nečistoty?

hadíth uvádějí Málík a Ibn Hanbal, v poněkud delším znění Bucháří

Náležitě vykonávání je důležitou podmínkou blaha na onom světě.

Nejprve bude zvažováno, jak se člověk modlil. Je-li výsledek příznivý, dosáhl blaženství, ne-li, je ztracen.

hadíth uvádějí Nasá'í, Tirmidhí a Ibn Hanbal

Modlitba je také chápána jako důvěrný rozhovor s Bohem, který nesmí být nijak rušen. Tento přístup s velkým úsilím o vnitřní intenzitu prožitku široce rozvinula mystika.

Z filosofických hledisek rozlišuje Ibn Síná v krátké stati o modlitbě nezbytnou tělesnou kázeň a pokoru jako vnější stránku modlitby a vzhlížení k Bohu se srdcem a duší očištěnými od přání hmotného světa jako její význam vnitřní. Ghazzálí zase zdůrazňuje, že modlitba nabývá plného smyslu teprve účastí srdce, porozuměním, velebící úctou, hlubokou vážností, nadějí a pokorou. Modlitba by měla člověka odvést od zlých činů, jinak se naopak Bohu odcizí. Pokora vyjádřená prostrací připomíná člověku jeho vlastní konečnost.

Obličejem se dotýkáš toho nejnižšího: prachu. Když ses tak sám ponížil, věz, že se kladeš na patřičné místo a žes přiložil správně větev zpátky ke kmeni, neboť z prachu jsi byl stvořen a v prach se navrátíš.

z Ghazzálieho právního traktátu KITÁB AL-WADŽÍZ (Krátká kniha)

Novodobé interpretace muslimských myslitelů zdůrazňují roli modlitby jako prvku kázně i prvku svobody. Poukazují i na její společenský jednotící význam. Výrazné místo dává modlitbě ve svém systému rekonstrukce náboženského myšlení islámu Muhammad Iqbál:

Islám uznává velmi závažný fakt lidské psychologie, totiž vzestup a pokles moci jednat svobodně, a snaží se uchovat moc svobodného jednání jako trvalý a nezmenšený faktor v životě ego. Časové rozvržení denních modliteb, které podle Koránu obnovují samostatnost ego tím, že je přivádějí k úzkému doteku s nejzazším zdrojem života a svobody, má za účel zachránit ego od mechanizujících účinků spánku a zaměstnání. Modlitba je únikem ego od mechanická k svobodě...

Filosofie, podle Iqbála, představuje intelektuální pohled nazírající skutečnost na dálku, systémově, zatímco náboženství s ní hledá užší kontakt. V tomto směru může dosahovat i důvěrného naplnění, a to právě v modlitbě.

Modlitbu je třeba pokládat za nutný doplněk intelektuální činnosti pozorovatele přírody. Vědecké pozorování přírody nám umožňuje úzký kontakt s projevy skutečnosti a tak zaostruje naši vnitřní vnímavost pro hlubší pohled... Modlitba, ať individuální nebo ve skupině, je výrazem vnitřní touhy člověka po odpovědi ve velebném mlčení vesmíru. Je to jedinečný objevný proces, při němž se pátrající ego samo potvrzuje ve chvíli popření sebe sama a tak odhaluje svou vlastní hodnotu a oprávnění vlastní role jako dynamického činitele v životě vesmíru.

Muhammad Iqbál: REKONSTRUKCE

Praktičtěji zaměřený Balić ukazuje spíše na stránku společenskou.

Spontánní modlitby – děkované, velebící a krátké vroucí projevy – odpovídají vnitřní potřebě člověka. Povinná modlitba (salát) naproti tomu plní individuální i společenské úkoly: posiluje společenské vědomí, prosazuje smysl pro kázeň a podněcuje k duševní i tělesné čistotě. Islámské povinné modlitby obsahují i prvky tělesné výchovy a branného utužení...

Arabština při modlitbě je prvkem univerzálnosti islámu. Všude ve světě se muslimové modlí jediným, týmž způsobem. Islámská povinná modlitba je tak i prvkem mezinárodního sepětí.

Smail Balić: RUF VOM MINARET (Volání z minaretu)

Velká mešita v Mekce v době pouti. Uprostřed nádvoří Ka'ba

Poutníci táboří a modlí se v údolí Miná

J M E N N Ý R E J S T Ř Í K

- Abán b. 'Uthman 23
al-'Abbás b. 'Abdulmuttalib 20
'Abbás Effendi 203–205
'Abduh, M. 40, 42n, 55, 81, 146, 174, 212, 251, 257, 260, 267
'Abdulžabbár, Fálíh 259
'Abdülhamid II. 139
'Abdulláh b. 'Abdulmuttalib 13
'Abdulláh al-Akbar (ismá'ílí) 192
'Abdulmagíd Mahmúd 106
'Abdulmalik (chalífa) 62
'Abdulmuttalib b. Hášim 13
'Abdulqádir al-Džilání 168, 170n
'Abdulqádir (emír) 174
'Abdulwahháb, M. b. 173
'Abdurráziq 'Alí 262
Abdus Salam, Ahmad 261
Abraha 12
Abú Bakr (chalífa) 25n, 29, 178
Abú Bakr Effendi 94, 126
Abú Dáwúd 52, 54
Abú Dharr al-Ghifarí 104, 155, 180
Abú Hanífa 93, 119, 121
Abú Hášim 183
Abú Hurajra 50, 52, 56n, 83
Abú Ja'qúb Júsuf 73
Abú Júsuf Ja'qúb 119
Abú Lahab 16
Abú Madján, Sidi 163, 168, 171
Abú Rajja, Mahmúd 56n
Abú Sa'íd 163
Abú Sufján 20
Abú Sulajmán Dáwúd 121
Abú Tálib 13, 16
Abú Zahra, M. 66, 230
Adam (ar. Ádam) 9, 58, 64, 77–80, 87, 154, 180, 194, 198, 229, 261
'Adí b. Musáfir, Šejch 200n
'Adnán 79
al-Afghání, Džamáluddín 40, 212, 251, 257n
Aga Khan (Ághá Chán) 194–196
Ahmad Chán, Sajjid 24, 42, 81
al-Ahsá'í, Šejch Ahmad 201
'Áiša bint Abí Bakr 21n, 52, 93
Ajjúb (Jób) 77
Akbar (mogulský císař) 53
al-'Alawí, Ahmad 173
al-'Alawí, Hádí 264
'Alí b. Abí Tálib 13, 26, 169, 172, 178, 180–199, 222n
'Alí ar-Ridá (Rezá) 180, 182n
Alem (Álim) A. 254
Alžběta I. 242
al-'Ámilí, M. Hasan 185
Amín, Ahmad 56, 68
Amín, Qásim 260
Amír 'Alí (Ameer Ali) 24, 130
'Amr b. al-'Ás(í) 20, 238
'Amr b. 'Ubajd 62
Anas b. Málík 22n, 54
Ankaráví, Ismá'íl 172
al-Ansarí, 'Abdulláh al-Harawí 160
al-Ansarí, Abú Ajjúb (Eyüb) 168
Anawati, G. C. 62, 159, 246
'Aqíl b. Abí Tálib 192
al-'Aqqád, Mahmúd 'Abbás 23, 24n, 251
Aristotelés 66, 73, 149
'Ásim, Abú Bakr b. Bahdala 30
al-'Askarí, Hasan 183, 188
Asterábádí, Sahábí 163
al-Aš'arí, Abú-l-Hasan 59, 65n, 85, 87
al-'Ašmáwí, M. Sa'íd 262n
Atatürk, Mustafa Kemal 174
Athenagoras I. 250

- 'Attár, Faríduddín 157, 163
 Augustin, Aurelius, sv. 61, 64
 Averroes v. Ibn Rusd
 Avicenna v. Ibn Síná
 al-Awzá'í, 'Abdurrahmán 119, 121
 Ázád, Abú-l-Kalám 43, 251, 262
 'Azzám, 'Abdurrahmán 25
- Ba, Amadu Hampaté 151
 Báb, Sajjid 'Alí M. aš-Šírází 202n
 Badawí, 'Abdurahmán 175n, 270
 al-Badawí, Ahmad 168, 172
 al-Bádžúrí, Ibráhím b. M. 66
 al-Bághawí, Husajn 53, 83, 88
 Al-Baghdádí, 'Abdulqáhir 92, 122
 Bahá'ulláh, Mírzá Husajn 'Alí 203
 Bahírá (mnich) 240
 al-Bajdáwí, 'Abdulláh b. 'Umar 39,
 86n, 233
 Balić, Smail 44, 57, 81, 103, 115, 232,
 261
 Bamba, Amadu 173
 al-Banná, Hasan 43, 141n, 257, 265
 al-Báqillání, Abú Bakr 66
 Baranov, Ch. K. 221
 Barhebraeus, Gregorius 238
 Barnabá (apokryfní) 236
 Barney, Laura Clifford 203n
 al-Basrí, Hasan 61n, 201
 Bašíruddín Mahmúd Ahmad 207
 al-Batlúní, Šákir 52
 Bėjart, M. 254
 Bektáš (Bektaş Veli, Hacı) 172
 Ben 'Ašúr, Táhir 42
 Ben Bádís, 'Abdulhamid 42, 174
 Berque, J. 252
 Bhutto, Z. A. 258
 Bilál b. Rabáh 98
 Bileám 78
 Bilqís 77
 Bint aš-Šáti' ('Áiša 'Abdurrahmán)
 25, 45
 Birgevi, Mehmet b. Pír 244
- al-Bírúní, 'Abdurrahján 236
 al-Bistámí, Abú Jazid (Bajazíd) 157
 Blachère, R. 32
 Boas, F. 209
 Bokar, Tierno 151
 Bossuet, J. B. 141
 Boulainvilliers, H. de 243
 Brunner, E. 267
 Butrus (sv. Petr) 194, 234
 Budovec z Budova, V. 241
 al-Buchárí, M. B. Ismá'íl 19, 22n,
 48–54, 76, 93, 100, 102, 106, 108,
 129, 148, 152
- Cardaire, M. 151
 Catiš, Musa Čazim 164
 Cicero, M. T. 64
 Clay, Cassius (M. 'Alí) 255
 Congar, Y. 250
 Corbin, H. 185, 192
 Cragg, K. 251n
 Cuoq, J. 247
- Čistí, Mu'ínuddín 171
- Daniel (prorok) 240, 254
 Dante Alighieri 85
 ad-Daraqutiní, Abú-l-Hasan 'Alí 53
 ad-Darazí, M. 197
 ad-Dárimí 48
 ad-Dasúqí, Burhánuddín Ibráhím 168
 Dáwúd n. Dáwud (David) 77n, 89
 Declercq, J. 246
 Defoe, D. 70
 Demeerseman, P. 246
 Descartes, R. 149
 Dhú-l-Kifl 78
 Dídát (Deedat), Ahmed 253
 Diderot, D. 243
 ad-Du'alí, Abu-l-'Awad, 180
 Durra, Júsuf 250
 Dža'far as-Sádiq 180, 182–186, 189,
 192

- al-Džáhiz, Abú 'Uthmán 178
 Džahm b. Safwán 61
 Džálút (Goliáš) 77
 Džámí, 'Abdurrahmán 163, 168
 al-Džawharí, Tantáwí 41, 46
 al-Džílí, 'Abdulkarím 161
 al-Džubá'í, Abú Alí M. 65n
 al-Džunajd, Abú-l-Qásim 157, 167n,
 170n
 al-Džundí, Anwar 266
 al-Džurdžání, 'Alí b. M. 66
- Emre, Yunus 164
 Enbáqom 24
 Erasmus Rotterdamský 241
 Eriugena, Jan Scotus 64
 Evans-Pritchard, E. 46
 Evžen Savojský 236
 Ezechiel 78
 Ezop 78
- Fajsal (král) 263
 Fansúrí, Hamza 164
 al-Fárábí, Abú Nasr 59, 68n, 72, 149
 al-Fárid, 'Umar b. 163n, 166
 Fárúqí, Kamál 145
 al-Fárúqí, Ismá'íl Rágí 43, 46, 145
 Fátima (dcera Prorokova) 13, 26, 183
 Fátima (sestra Rezova) 182
 Fazlur Rahman 145
 Fleischer, H. O. 39
 Flügel, G. 244
 František I. (král) 242
 Fridrich Falcký 242
 Fyzee, A. A. 192
- Galén 149
 Galijev, Sultán 266
 Garaudy Roger (Radžá') 44n, 107,
 118, 141, 155, 254, 271,
 Garcin de Tassy, J. H. 244
 Gardet, L. 62, 159, 179, 217, 246
 Geffré, C. 250
- al-Ghazzálí, Abú Hámid M
 59 79–75, 83n, 102n, 126, 146, 149–
 151, 156, 160, 166, 169, 218, 229
 Ghulám Ahmad, Mírzá 205–207
 Goethe, J. W. 243
 Goldziher, I. 42, 55, 153, 244 246
 Guénon, R. 254
 Guillaume, A. 228
- Hábíl (Ábel) 77n
 al-Haddád, ustád 250
 Háfiz, Šamsuddín M. 163
 Hafsa bint 'Umar 22
 Hagar 240
 Hajkal, M. Husajn 25, 56
 al-Hákim bi-amri-lláh 197–199
 al-Halabí, Ibráhím 119
 al-Halládž, Husajn Mansúr 158n
 163 166, 170, 186
 Halm, H. 192
 Hárún (Áron) 77, 230
 Hárún ar-Rašíd 119, 194
 al-Hasan b. 'Alí 180, 183
 al-Hasan b. as-Sabbáh 192
 Hawwá' (Eva) 78n
 Herder, J. G. 211
 Herskovits, M. 210
 al-Hillí, Džamál 188
 Hopkins, G. E. 249
 Hrbek, I. 32, 33, 153, 233
 Húd (prorok, Heber) 77n
 Hudhajfa 155
 Hudžwírí, Abú-l-Hasan 159, 169
 al-Husajn b. 'Alí 27, 172, 180–183,
 221, 232
 Husajn, M. Kamil 43, 153, 252n
 al-Husajní, Hádž Amín 249
 Huwajdí, Jahjá 67
- Chadídža 13, 16, 22, 130
 Chajjám, 'Omar 163
 Chalafulláh, M. A. 41n, 44n
 Chálid b. al-Walíd 20

- Chálid M. Chálid 25, 252, 262
 Chalil b. Isháq 120
 Chamís, Džumajjil b. 179
 Chardin, Teilhard de 271
 Charnay, J. P. 258
 Chawla al-Hanafíja 183, 187
 al-Chidr 78, 83, 167
 Chiláf, ‘Abdulmun‘ím M. 269
 Chodkiewicz, M. 254
 Chomejní, Rúholláh H. 143, 182,
 190, 264n
 al-Chwárizmí, M. b. Músá 59
- Iamblichos 67
 Ibád, ‘Abdulláh b. 179
 Ibn ‘Abbás 35, 89
 Ibn (al-)‘Arabí, Muhjiddín 40, 161n,
 165, 167, 170, 174n, 189, 201
 Ibn Bábawajhi as-Sadúq 188
 Ibn Bádždže (Avempace) 70
 Ibn al-Džawzí 53, 159
 Ibn Hanbal, Ahmad 52, 65, 87, 102,
 120, 153
 Ibn Hazm, Abú M. ‘Alí 121
 Ibn Hišám 15, 24
 Ibn Chaldún, Walíjuddín 35n, 39,
 59, 60, 89, 154, 156, 212
 Ibn Isháq 14n, 23n, 50
 Ibn Kathír, ‘Umar 38
 Ibn Mádža 53
 Ibn Nusajr 196
 Ibn Qajjim al-Džawzíja 120
 Ibn Qudáma al-Maqdisí 85, 120, 123
 Ibn Qutajba 53, 149
 Ibn Rušd, Abú-l-Walíd M. 71–75, 83,
 122, 150
 Ibn Sírín 215
 Ibn Síná, Abú ‘Alí 69, 72n, 89, 102,
 186, 188n
 Ibn Tajmíja, Ahmad 75n, 120n, 146,
 159, 165, 188, 218, 259
 Ibn Tufajl, Abú Bakr 70n
 Ibn Wádih 233
- Ibráhím (Abraham) 11, 77, 79–81,
 97, 111–113, 194, 246–249
 Idrís (Henoah?) 77, 79, 83
 Idrís (libyjský král) 173
 Idrís, Sidi 168
 al-Ídží, ‘Adududdin 75
 Iljás (Eliáš) 77, 83, 167
 ‘Imrán (Amram) 77, 87, 230
 ‘Inájat-Alláh Chán, M. al-Mašriqí
 43, 45n, 81
 Iqbál, M. 42, 79–81, 103, 252, 260, 268
 ‘Iráqí, Fachruddín 163
 Irmijá (Jeremjáš) 78
 ‘Ísá (Ježíš) 77n, 81–83, 194, 206,
 228–237
 al-Isfahání, Abú-l-Faradž 235
 Isháq (Izák) 77, 79
 Ismá‘íl (Izmael) 77, 79–81, 111–113,
 194, 240
 Ismá‘íl b. Dža‘far as-Sádiq 183, 191
 Iskandar Dhú-l-Qarnajn 78
 Ivanow, W. 192
 Izajáš 32, 78, 111, 252
- Jackson, M. 255
 Jahjá (Jan Křtitel) 77
 Jan XXIII. 247
 Jan Damašský sv. (Júhanná
 ad-Dimašqí) 234, 254
 Jan-Pavel II. 248n
 Ja‘qúb (Jákob) 77
 al-Jasa‘ (Eliša) 77
 Jasaví, Ahmad 164
 Jaspers, K. 209
 Jazíd b. Mu‘áwija 200n
 Ježíš (v. t. ‘Ísá) 104, 153, 228, 240,
 247–254
 Jomier, J. 246
 Júhanná al-Ma‘madání (Jan Křtitel)
 77, 254
 Júnus (Jonáš) 77
 Júsuť (Josef) 77, 178
 Júša‘ (Jozue) 77

- Kant, I. 149
 Karel Veliký 239
 al-Kázim, Músá 182n
 Kierkegaard, S. 176
 al-Kindí, ‘Abdulmasih (nestorián) 239
 al-Kindí, Ja‘qúb b. Isháq 68n
 al-Kisá‘í 78
 Komenský, J. A. 242
 al-Kulajní, M. b. Ja‘qúb 184

 Lacroix, J. 270
 Lahbábí, M. ‘Azíz 209, 246, 270n
 Lefèbvre, M. 255
 Leibniz, G. W. 70, 211, 243
 Lessing, G. E. 243
 Lévi-Strauss, C. 210
 Lings, M. 173
 Luckij, V. B. 211
 Ludvík XIV. 141
 Lullus, R. 241
 Luqmán 78
 Lustiger, J. M. 255n
 Lút (Lot) 77, 79
 Luther, M. 242

 al-Ma‘arrí, Abú-l-‘Alá’ 85, 240
 MacDonald, D. B. 244, 249
 al-Mahallí, Džaláluddín 38
 Mahfúz, Nagib 25
 Machlas, Sidí 168
 al-Makkí, Abú Tálíb 159
 Makedonius 240
 Málík b. Anas 50, 53, 103n, 120, 145
 Malvezzi, A. 239
 al-Ma‘mún (chalífa) 65
 al-Mansúr b. Sargun 239
 al-Maqrízí, Taqíjuddín 186
 Maracci, L. 243
 Marjam (Marie Panna) 77, 228–234, 248
 Marx, K. 210
 Massignon, L. 165, 246, 250

 al-Mas‘údí, ‘Alí b. Husajn 10, 236
 al-Máturídí, Abú Mansúr 65
 al-Máwardí, Abú-l-Hasan 139–141
 Mawdúdí (Maudoodi), Abú-l-‘Alá 44, 57, 141, 143, 207, 258, 263, 265n
 Mehmed II. Fátih 241
 Mír Dámád 189
 Mír Dard, Chwádža 164
 Mirjam (sestra Áronova) 230
 Mírzá Husajn ‘Alí v. Bahá‘ulláh al-Miskawajh, Abú ‘Alí 149n
 al-Misrí, Dhú-n-Nún 157n, 164
 Mojžíš v. Músá
 Montecroce, Ricolto da 241
 Monteil, Vincent Mansúr 254
 Montesquieu, Ch. L. 211, 243
 Mounier, E. 270
 Mu‘áwija b. Abí Sufján 27
 Muhammad – Prorokovi je věnována I. kap. a jeho jméno prochází celou knihou
 Muhammad, Abú-l-Qásim (mahdí) 183, 188
 Muhammad ‘Alí, Maulví (ahmadí) 207, 236
 Muhammad al-Báqir 183
 Muhammad b. al-Hanafíja 183, 187
 Muhammad b. Ismá‘íl 183, 194
 Muhammad an-Naqí 183
 Muhammad at-Taquí 182n
 al-Muhásibí, Hárith b. Asad 156
 al-Muqaffá, ‘Abdulláh b. 149
 Muqátil b. Sulajmán 36
 Murad III. (sultán) 242
 Músá (Mojžíš) 77n, 81n, 93, 111, 167, 194, 198, 240
 Muslim, Abú-l-Husajn b. al-Hadždžádž 48, 52n, 152
 al-Mutawakkil (chalífa) 65

 an-Nábulusí, ‘Abdulghaní 163
 Nadawí, M. Haníf 57
 Nádír Šáh 186

- Napoleon Bonaparte 243n
 Naqšband, Bahá'uddin 172
 an-Nasafí, 'Umar Nadžmuddín 60, 75
 an-Nasá'í, Abú 'Abdurrahmán 53n
 Násir-e Chosrau 192
 Násir (Gamál 'Abdunnásir) 208, 259
 an-Náši', 'Abdulláh b. M. 64
 an-Nawawí, Abú Zakaríjáh Jahjá 152n
 an-Nazzám, Ibráhím 64
 Nesimi, Sajjid 'Imáduddín 164
 an-Nimajrí, Dža'far 135
 Nizámí, Iljás b. Júsuuf 163
 Nöldeke, T. 32, 244
 Núh (Noe) 77, 79, 194
 an-Nu'mán, Qádí 193
- Órigenés 61
 Osman Yahia 271
- Palacios, Asín 166
 Parwez, Ghulám Ahmad 43–45, 56, 81
 Pascal, B. 74
 Pavel sv. 26, 229, 247
 Pavel VI. 247
 Pelagius 61
 Petr z Cluny 241
 Pius II. 241
 Pius V. 236
 Platón 66, 149
 Plótínos 67, 68, 193
 Porfyrios 67, 149
 Postel, G. 242
 Proklos 67
- Qábíl (Kain) 77n
 al-Qaddáh, 'Abdulláh b. Majmún
 192, 194
 Qárún (Kórach) 77
 al-Qušajrí, Abú-l-Qásim 159n
- Rábí'a al-'Adawíja 166
 Radwán, Fathí 25
 Rahner, K. 247, 250
- Raší, Sajjid Kázim 202
 ar-Rází, Fachruddín 39, 75
 ar-Rází, Zakaríjáh 240
 Reland, A. 243
 Renan, E. 11, 211, 216n, 239
 Rezá v. 'Alí ar-Ridá
 Ridá, M. Rašíd 40, 56, 81, 146
 ar-Rifá'í, Ahmad 171
 Ritter, H. 159
 Robert z Chesteru 241
 Rodinson, M. 216
 Rousseau, J. J. 243
 Rúmí, Mawláná Džaláluddín 162—
 164, 168, 171, 174, 215
 ar-Rummání, 'Alí b. 'Ísá 34
 Ruqajja (dcera Muhammadova) 13
 Rushdie Salman 23, 134
 Rypka, J. 165
- Sabellius 240
 Sa'dí, Mušarrifuddín 163
 as-Sadr, M. Báqir 266
 Sadrá, Mollá 189, 201
 Sajjid Qutb 46, 259, 266
 Sálih (prorok) 77n
 Salmán al-Fárisí 19, 180, 196, 198
 Sám (Šém, syn Noemův) 194
 Sana'í, Abú-l-Madíd 163
 as-Sanúsí, M. b. 'Alí 173
 Selim I. 139
 Sergius (mnich) 240
 Sezgin, Fuat 55
 Shoghi (Shawqí) Effendi 203
 Sidqí, M. Tawfíq 56
 Sirdár, Ahmad M. 79
 Schacht, J. 55
 Schmidt, W. 43
 Schwally, F. 32
 Snouck-Hurgronje, C. 244
 Spencer, H. 40
 Stevens, Cat 255
 Subh-e azal, Mírzá Jahjá 203
 as-Subkí, Taqíjuddín 120

- Suhrawardí, Šihábuddín 158, 201
 as-Sujútí, Džaláluddín 38, 121
 Sulajmán (Šalomoun) 77n, 88n
 Sultan Veled 164, 171
- aš-Šádhilí, Abú-l-Hasan 171
 aš-Šáfíí, M. b. Idrís 120
 aš-Šahrastání, Abú-l-Fath 75
 aš-Šajbání, M. b. Hasan 119
 Šalabí, Mahmúd 25
 Šaltút, Mahmúd 41, 45, 109, 131,
 137n, 145
 Šaríf, M. M. 268
 Šaríf al-Murtadá 181
 Šaríf Rádí 181
 aš-Šarqáwí, 'Abdurrahmán 25
 Šimon z Kyrény 233
 Širází, ájatolláh 266
 aš-Širázt, Sajjid 'Alí M. – v. Báb
 Šíth (Šét) 79, 194
 Šu'ajb (Jitro?) 77n, 198
 Šuštari, Núrulláh 186
- at-Tabarí, Abú Dža'far 35, 37n, 86,
 121, 233
 at-Taftazání, Sa'duddín Mas'úd 60,
 140
 Táhá Husajn 25
 Tálút (Saul) 77
 Tawfí, Nadžmuddín 146
 Tawfíq al-Hakím 25
 ath-Tha'álíbí, Abú Mansúr
 'Abdulmalik 35
 ath-Tha'labí, Abú Isháq Ahmad 78,
 81, 231, 233n
 ath-Thawrí, Sufján 119
 Theofanés 239
 Thorez, Clément Abdel-Rahman 254
 at-Tidžání, Abú-l-'Abbás 173
 at-Tirmidhí, Abú 'Ísá M. 36n, 52, 54
- Tomáš Akvinský sv. 67, 217
 Tolstoj, L. N. 40
 Toynbee, A. 208
 Túmá (sv. Tomáš, apoštol) 234
 at-Túsí, Násiruddín 188
- 'Umar b. al-Chatáb 25n, 29, 178,
 237n
 Umm Kulthúm
 (dcera Muhammadova) 13
 'Urwa b. Zubajr 23
 'Uthmán b. 'Affán 26n
 'Uzajr (Ezdráš) 77
- Vico, G. 211
 Vitray-Meyerovitch, Eva de 254
 Volney, C. F. 211
 Voltaire, F. M. A. 211, 240, 243
- Wahb b. Munabbih 23
 al-Wáqidí, M. b. 'Umar 24, 35, 50
 Watt, W. M. 209
 Walíjulláh, Šáh 42, 259
 Waraqa b. Nawfal 14–15, 235
 Wásil b. 'Atá' 62
 Weber, M. 209, 216, 267
 Wittfogel, K. 210
- Zafrulláh Chán, M. 83, 206n
 Zajd b. 'Alí Zajnul'ábidín 183, 187
 Zajd b. Thábit 29
 Zajnab (dcera Muhammadova) 13
 Zajnab (židovka) 20
 Zajnul'ábidín, 'Alí 182n
 Zakaríjá (Zachariáš) 77
 az-Zamachšarí, Abú-l-Qásim 39, 42,
 45, 87
 Zijául Hak (Zijá'ul-Haqq) 135, 263
 az-Zúzání, Hamza b. 'Alí 198
 Zvěřina, J. 256

R E J S T Ř Í K I S L Á M S K Ý C H T E R M Í N Ů

(Obsahuje pouze výběrově nejvýznamnější arabské, popř. jiné orientální termíny z islámské dogmatiky, práva a kultury s odkazem na ta místa, kde je explicitně nebo kontextem vysvětlen nebo modifikován jejich význam. Středník upozorňuje na různé významy téhož slova.)

‘áda 66; 140 adab 150 adhán 97n ahl al-‘adl wa-t-tawhíd 64 ahl al-bajt 180 ahl adh-dhimma 124, 237 ahl al-hall wa-l-‘aqd 140 ahl al-kahf 78 ahl al-kitáb 20, 237 ahl as-sunna wa-l-džamá‘a 26, 48 ahl al-wasat 148 ahwál šachsija 127 achbár, <i>sg.</i> chabar 184; 189 achlâq 149n ája, <i>pl.</i> áját 29; 230 ‘amal 61; 266; 271 amán 124 ‘an‘ana 49 ansár 16 ‘aqída 60, 117 ‘áqil 96, 107, 123 ‘aql 68; 193, 198; 199 arkán ad-dín 91 asbáb an-nuzúl 32, 46 asháb 16 al-asmá‘ al-husná 63 ‘ašúrá 221 ‘awra 97 ‘azzába 179 ‘Azrá‘íl 82, 87 azraqíja 179	bairam 222 baj‘a 20, 169 balágha 34 báligh 96, 107, 123 baqá‘ 165 barzach 84 basmala 29 bašír 77 bátil 126 bátin 152, 192n bid‘a 24, 48, 65, 92, 173 bilá kajfa 66 burhání 71 dadždžál 83, 233 da‘íf 51 dár (al-harb; al-islám; as-sulh) 114n dervíš 156 dhikr 28; 96, 167 dija 123, 134 dín 151 du‘á‘ 96 džabríja 61 džá‘farí (madhab) 121, 186 džáhilíja 9 džahím 85 džá‘iz 125 džahmíja 61 džámi‘ 223 džamra 112 džanába 93 džanáza 101 džanna 43, 84

- džarírí (madhab) 121
Džibríl 14, 28, 86, 111, 230
džihád 18, 114–116
džin 10, 40, 87–90
džizja 237n
- fajd 68
falsafa 66–73
faná' 157, 165
faqíh, *pl.* fuqahá' 118, 143, 190, 226
fará'id 132
fard 98, 113, 114, 124
fásid 126
fásiq 60, 123
Fátiha 30n, 36–38, 100n
fatwá (fetva) 121
fi'l 47
fiqh 58, 118–127, 144–146
firqa, *pl.* firaq 177
fitra 153
furqán 28, 43
furú' 121
- ghadír 184, 222
ghajba 185, 189
ghúl 89
ghulát 187, 196n
ghusl 93
- hadára 117
hadath 93
hadd, *pl.* hudúd 133n; 193n; 198
hadíth 47–57 (*celá kap.* III)
hadždž 91, 110–113
háfiz 28
hál 157, 165
halál 125
halqa 169
hanafí (madhab) 119
haníf 11, 81
haqq 158, 164; 133
harám 125
hasan 51
- hašwíja 66
hawárijún 234
hidána 129
hidžra 16; 220
híla, *pl.* hijal 122
hubs 132
húr, húrín 84
hurúf muqatta'a 35, 45n
- chalífa, *pl.* chulafá' 26, 139, (chulafá' rásidún) 26
chalwa 169; 199
chamr 136
chánqáh 169
charádž 237
cháridža 178n
chiláfa (*tj.* chalífát) 139–141
chirqa 156
chulla 159
chutba 101
- 'ibádát 73, 91 *a celá kap.* V
ibádovci 171
Iblís 87
'íd 101, 109, 222
'idda 128
i'džáz 33
idžmá' 37, 118, 120, 145, 261
idžtihád 40, 75, 115, 118, 214, 259
'ifrít 88
iftár 108
ihrám 98; 111, 113
ihsán 151
ichtiláf 122
ichwán 169; – as-safá' 59, 69, 192;
– muslimún 141n
iláh 10–11, 92
'ilm 59, 118
imám 180 196: 225n
ímán 92, 151
indžíl 78, 230, 235–237
al-insán al-kámil 22, 161n, 194
'isma 188

isnád 36, 49
 isrá' 24
 Isráfil 87
 isrá ílját 45
 istihsán 119
 istinbát 218
 istirhám 145
 istisháb 120
 istisláh 120
 'išq 165n
 išráq 158
 ithná'sršaríja 187
 'itq 124

 kaffára 108, 124
 káhin 10
 kajsáníja 187
 kalám 59, 62–67
 karáma, *pl.* karámát 167
 karrúbíjún 86
 kasb 66
 kašf 165
 al-Kitáb 28
 kitábíja 128
 kitmán 179, 185n
 kumún 64

 madhab 119–121
 madrasa 213, 224
 madžnún 15
 magházi 23
 mahabba 165n
 mahdí 187n, 191
 mahr 127
 mahram, *pl.* mahárim 127
 majsir 136
 majta 93, 135
 makrúh 125n
 malak, *pl.* malá'ika 86n
 Málík 86
 mandúb 125
 mansúch 35, 45
 manzil 30

 maqámát 165: 198
 marabut 169
 márid 88
 ma'rifa 59, 74, 157, 159
 maslaha 40, 146
 matn 49
 mawdú'át 51
 mawlá 225
 mawlid 24, 221
 mihráb 97, 224
 Miká'il 86
 minbar 101, 224
 mi'rádž 24, 110, 222, 233
 mu'adhdhin (muezzin) 226
 mu'ámalát 91
 mubáh 125
 mubára'a 129
 mudradž 51
 mudžaddid 121, 205
 mudžáhíd 115
 mudžtahid 118
 muftí 226
 muhádžir 16
 muhkamát 35
 muchátara 136
 mulk 27, 139
 munáfiq 17
 Munkar 82
 muqarrabún 86
 murdži'a 61
 muríd 169; 173
 muršid 169, 174
 murúwa 10, 149
 musannaf 52
 musnad 52
 mustahabb 125
 mušáhada 59, 165
 mut'a 128
 mutakallimún 62
 mu'tazila 42, 62–66, 83
 mutašábihát 35, 37
 mutawwif 111

- nabí 14, 77
 nádžija 178
 nadžis 93
 nafaqa, *pl.* nafaqát 129
 nahda 209
 Nakír 82
 namáz 96
 násich 35, 45, 50
 nátiq 193n
 nihla, *pl.* nihal 177
 níja 94, 111, 149

 pejghámbar, peygamber 77
 pír 169

 qadaríja 61n
 qadá' 96n, 108
 qadhf 133
 qádí 140, 226
 qá'im az-zamán 188
 qalaq 160, 175
 qarmaté 191
 qatl 134
 qawl 47
 qibla 18, 97
 qíjás 118
 qimár 136
 qír'á'a mašhúra 29
 qisás 134
 Qur'án (Korán) 28 *a celá kap. II*
 qutb 162, 167

 radž'a 184, 189
 ra'j 36, 118–121
 rak'a 98–101
 rasúl 14, 77
 ribá 136
 ribát 169
 ridda 26; 133n
 rúh al-quđus 234

 sadaqa 104
 sadž' 13

 sadždžáda 96
 sahabí 49
 sahih 51
 sa'j 111
 salaf 48, 257
 salafíja 40, 173–175, 258
 salát 91, 96–103
 samá' 170, 174
 sámít 193n
 samúm 87
 satr 97; 185
 sawm 91
 sífát Alláh 63
 silsila 49; 169
 síra 15, 23
 sirát 83
 subha 167
 sudžúd 98
 súfí, súfismus 156 *a celá kap. VIII*,
 215
 sunna 26; 47 *a celá kap. III*; 98, 125
 súra 29n

 saháda 91n, 270
 šahíd, *pl.* šuhadá' 83, 92
 šajtán 87n, 112
 šar', šarí'a 35, 59, 117 *a celá kap. VI*
 šatahát 157
 šejch 111; 169; 201, 225
 ší'a 26
 širk 10, 15, 228
 šúra 141
 šurút 96; 199
 tábí'ún 49, 212
 tadžwíd 33
 tafsír 34–46, 217
 Tághút 88
 tahára 91, 93–95
 tahríf 18, 235
 tajammum 94
 takbír 98, 101
 taláq 128
 talfiq 145

tanásuch 196, 198
taqíja 179, 185n, 218
taqrír 48
taríqa, *pl.* turuq 167, 168–175
tartíl 33
tasawwuf 155, v. súfismus
tašbíh 63
tawaddu' 93
tawáf 93, 111
tawba 133
tawhíd 59, 63
ta'wíl 35, 63, 65
ta'zija 181n
ta'zír 133
tekke 169

'ulamá', *sg.* 'álim 118, 139–143, 190,
213n, 225
umm al-Kitáb 28
ummí 13
'umra 20, 110
'urf 119, 140
usúl 59, 118; 189
usúljún 258

velájat 180, 185
velájat-e faqíh 143

wadžd 160, 165
wádžib 124
wahhábovci 173, 259
wahj 57, 71
walí 127; 167; 180
wilája v. velájat
wird 96, 170
wudú' 93–95
wuqúf 112

zabánija 86
záhid 156
záhir 121, 152, 193
záhirí (madhab) 121, 145
zakát 48, 91, 104–107
zaqqúm 85
záwija 169
ziná' 133
zuhd 22, 155

LUBOŠ
KROPÁČEK
DUCHOVNI
CESTY
ISLÁMU

TYPOGRAFIE ZDENĚK STEJSKAL
REPRODUKCE FOTOGRAFIÍ MILAN ZEMINA
VYDALO NAKLADATELSTVÍ VYŠEH RAD, SPOL. S R. O.,
ROKU 2015 JAKO SVOU 1384. PUBLIKACI
ŠESTÉ, OPRAVENÉ VYDÁNÍ. STRAN 312
REDAKČNĚ ZPRACOVALA KATEŘINA ZERZÁNOVÁ
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR MARTIN ŽEMLA
VYTISKLY TISKÁRNY HAVLÍČKŮV BROD, A. S.
DOPORUČENÁ CENA 388 Kč

NAKLADATELSTVÍ VYŠEH RAD, SPOL. S R. O.,
PRAHA 3, VÍTA NEJEDLÉHO 15
E-MAIL: INFO@IVYSEHRAD.CZ
WWW.IVYSEHRAD.CZ

ISBN 978-80-7429-598-0